

МІНІ-ЗАНЯТТЯ ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВО- РОЗВИВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Алла ГОНЧАРЕНКО, доцент кафедри методики та психології дошкільної і початкової освіти ІППО Київського університету імені Бориса Грінченка, канд. пед. наук

Динамічний розвиток світової економіки нерозривно пов'язаний із практичним упровадженням інноваційних технологій. Досягнення в інновації значною мірою обумовлені рівнем наукових набутків та якістю освіти, яка продуктує кваліфіковані кадри, здатні до творчої діяльності в усіх сферах суспільного життя.

Володимир ЛІТВИН,
*Голова Верховної Ради України,
академік АПН України, проф., д-р іст. наук*

Відповідно до змісту Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» мовлення є засобом і способом реалізації всіх сфер життєдіяльності дитини дошкільного віку в основних лініях розвитку. Традиційно вихователь орієнтувався на окремі заняття з розвитку мовлення, зміст яких містився у відповідному розділі, а відсутність у новій програмі розділів як таких спричиняє виникнення питань щодо організації педагогічної роботи. Зберігаючи термін «заняття», наповнюємо його дещо іншим змістом: заняття — форма розвивально-виховної зайнятості дітей будь-якою діяльністю, сконцентрованість уваги, зосередженість, що є результатом самоорганізації однієї дитини, кількох осіб або організація дорослих. Тлумачний словник подає таке пояснення: заняття — те, чим хто-небудь займається (справа, праця тощо). Усі без винятку заняття — це різні види діяльності, де домінують гра і спілкування. У програмах ці фрагменти названі грою, грою-забавою, вправами, грою-заняттям,

заняттям, бо дитина була зайнята спілкуванням чи діяльністю, під час якої відбувалося і спілкування. Методичний супровід до Базової програми рекомендує частіше використовувати роботу в малих групах: міні-заняття, що є сучасним підходом і цілком відповідає особистісно орієнтованій моделі. Частина слова «міні» передбачає мінімізацію:

- за тривалістю організованої діяльності. Час не регламентується дорослим і цілком залежить від бажання й активності дитини, від емоційно-вольової готовності та змістової заглибленості. Тривалість кожного фрагмента не має перевищувати межі виникнення й утримання інтересу дітей;
- за обсягом змісту, що реалізується;
- за кількістю дітей, які одночасно зайняті. Орієнтир на невелику підгрупу дітей, які виявили інтерес, бажання долучитися до конкретного виду діяльності.

Кількість міні-занять, змістове їх наповнення обумовлюється віковими особливостями. Протягом дня педагог може організувати сам або створити умови для самоорганізації дітей десятки індивідуальних, групових і колективних короткотривалих міні-занять або, іншими словами, фрагментів розвивально-виховної зайнятості дітей, під час яких реалізовуватиметься запланована тема. Якщо ж змістового матеріалу, форм і видів роботи вдосталь, а інтерес дітей не зменшується, то ця тема може розглядатися протягом кількох днів. Це не тільки дасть зможу всебічно її розкрити, зануритися в проблему, а й обрати такі способи, такий час, визначити таку тривалість, щоб урахувати бажання, наміри, уподобання кожної дитини. Отже, міні-заняття вивільняють час для самостійного пізнання, дослідження, вибору часу й місця виконання завдання-пропозиції, надають можливість дитині вдатися до самодозування інформації, до самостійного вибору діяльності, партнерів.

Домінувати має вільна, не регламентована дорослим діяльність, де лише окремі процеси мають відносну усталеність. Дошкільників варто навчити вільно й самостійно обирати в мовленнєвому розвивальному середовищі вид, форму діяльності, матеріал, зміст, партнерів, тематику діяльності. Це знайома педагогам особистісно орієнтована модель, яка бере свій початок від дитини, а не від педагога.

Користувач збірника має можливість ознайомитися з іграми-заняттями, що подаються у формі міні-занять і розміщуються у двох розділах: розділ 1 «Пальчикові ігри-заняття» і розділ 2 «У кожній казці інший Вовк».

Обидва розділи містять завдання мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку. Орієнтуючись на принцип інтеграційного підходу в реалізації Базової програми, звертаємо увагу на те, що кожна граня заняття першого розділу має двоєдину мету: одну щодо вправності м'язів рук, другу — щодо мовленнєвого розвитку.

Зміст другого розділу передбачає поступову підготовку дитини до активної участі в театралізованій діяльності, спрямованій на вдосконалення, активізацію монологічного і діалогічного мовлення дитини, розвиток образності мислення, створення мовленнєвих конструктів, вправляння у використанні правил етикету тощо. Завдання мовленнєвого розвитку як однієї зі змістових ліній Базової програми педагог може варіювати, деталізувати залежно від поставленої мети. Використання запропонованого матеріалу допоможе педагогам актуалізувати паралельно з лінією мовленнєвого розвитку і завдання інших ліній розвитку:

фізичний розвиток — формувати міцні рухові навички та забезпечувати якість їх виконання;

соціально-моральний розвиток — спонукати дитину до привітної взаємодії з однолітками, розвивати соціальні емоції та мотиви; сприяти становленню мовленнєвої комунікації;

емоційно-ціннісний розвиток — збагачувати досвід самостійного вибору, надання переваг; виховувати культуру прояву почуттів, навчати емоційної регуляції поведінки та діяльності; виховувати вміння терпляче ставитися до негативних оцінок і критичних зауважень до себе; застосовувати образотворче і театральне мистецтво для звільнення дитини від негативних переживань;

пізнавальний розвиток — збагачувати враження про довкілля; вправлятися у розв'язанні пізнавальних завдань у наочно-образній формі; підтримувати бажання відтворювати художні твори; розвивати вміння формулювати оцінні судження; прогнозувати ймовірні зміни та ефект від своїх дій;

художньо-естетичний розвиток — спонукати створювати художній образ різними засобами виразності; розвивати здібності до обра-зотворчої діяльності; виховувати зацікавлене та відповідальне ставлення дошкільників до театралізованої діяльності; формувати уявлення про типові персонажі та сюжетно-тематичні одиниці казки; вправляти в інтерпретації різних літературних образів, виходячи із засвоєних моральних правил і норм; сприяти становленню уявлених про динаміку розвитку художнього образу, його багаторенність;

креативний розвиток — виховувати у дитини потребу і готовність виявляти елементи творчості, надавати реальну можливість експериментувати, вигадувати; надавати можливість самовизначатися, виявляти творчу ініціативу; варіювати зміст і форму виконання завдання; підтримувати намагання робити по-своєму, відходити від заданого шаблону, стандарту; створювати сприятливі умови для становлення креативності як базової якості особистості.

З-поміж відомих методів і прийомів вважаємо за доцільне виокремити пальчикові ігри та вправи, позаяк мовленнєвий розвиток тісно пов'язаний із розвитком дрібної моторики м'язів пальців рук, бо руховий та мовленнєвий центри в корі головного мозку розташовані поруч, мають схожу фізіологічну функцію та впливають один на одного. Розвиток м'язової системи пальців рук безпосередньо впливає на мовленнєвий розвиток дитини. Завдяки насиченості поверхні долоні акупунктурними зонами можливий активізований вплив на головний мозок, внутрішні органи. Будь-яку пальчикову фігуру, що вдалася, розмішила, здивувала, дитині хочеться комусь показати, похвалитися, тому ігри ще й формують комунікативну поведінку.

Задля розвитку різних компонентів мовлення розробляли вправи й ігри О. Аляб'єва, Л. Шадріна, Л. Савіна, Н. Соловйова тощо. Матеріал, який ми запропонували, передбачає комплексне його використання для реалізації змісту всіх ліній розвитку, а домінуючим є розвиток мовленнєво-комунікативної діяльності.

Педагог може вільно обирати серед запропонованого матеріалу такий, що адресується для дітей, які мають порушення звуковимови, зазнають труднощів у диференціованні звуків, мовлення яких не має інтонаційної виразності, виразність дикції залежить від ситуації мовленнєвої взаємодії, помітна обмеженість у користуванні засобами виразності тощо. (*Нумерація не зобов'язує педагога дотримуватися лінійної послідовності.*) Корисними будуть пальчикові ігри та вправи й для малюків, які малоактивні в діалозі, відповідають переважно одним словом, інколи утруднюються у веденні діалогу, проте демонструють окремими словами чи висловлюваннями інтерес до ігор однолітків.

Означені недоліки унеможливлюють або утруднюють дітей у тeatralізованій діяльності. Пальчикові ігри- заняття готують дитину до діалогу, допомагають набути навички синхронно супроводжувати дію словом. Okremi дошкільники, відчуваючи брак лексичного запасу, часто доповнюють чи замінюють слова жестами, рухами, мімікою.

Розділ 1. Пальчикові ігри-заняття

Міні-заняття 1. Вправа «Пальчики вітаються» (І варіант)

Завдання: *спонукати* дітей синхронно рухати пальцями правої і лівої рук, використовувати варіативні форми привітання, елементи етикету.

Руки поставити на відстані 5 см одна від одної, повернувши долонями всередину. Для зручності можна звести долоні у нижній частині, що створює опертя і забезпечує точність рухів на початкових етапах. Пальчики рук почергово змикаються, торкаються пучками, називаючи їх на ім'я (вигадане) і проговорюючи привітання.

- Вітаються між собою великі пальці: «Доброго ранку, Оленко!» — «Здоров був, Андрійку!»
- Вітаються між собою вказівні пальці: «Доброго дня, Оксанко!» — «Добриден, Іванку!»
- Вітаються між собою середні пальці: «Доброго вечора, Даринко!» — «Добревечір, Маринко!»
- Вітаються між собою безіменні пальці: «Вітаю тебе, Назарчику!» — «Привіт тобі, Пилипчику!»
- Вітаються між собою мізинчики: «Здрастуй, Олењко!» — «Здрастуй, Поленъко!»

Міні-заняття 2. Вправа «Пальчики вітаються» (ІІ варіант)

Завдання: *розвивати* точність, послідовність і змінність рухів відповідно до тексту, дотримуючись інтонаційної виразності.

Пучкою великого пальця однієї руки по черзі торкатися пучок вказівного, середнього, безіменного та мізинчика.

Я вітаюсь з усіма —

Вчусь в садочку недарма.

Завжди я кажу: «Привіт!»

Курці, що біля воріт,

Котику-дрімотику,

Курчатку жовтењкому,

Цуценяті білењкому.

За Л. Савіною

Міні-заняття 3. Вправа «Пальчики прощаються»

Завдання: *розвивати* точність і змінність рухів, почергово синхронно згинаючи одинакові пальці обох рук та варіюючи прощення.

Пальчики рук попарно згинаються (кланяються один одному) і притискаються до долоні, проговорюючи прощання, називаючи один одного на ім'я.

- Прощаються між собою великі пальці: «До побачення, Оленко!» — «До побачення, Андрійку!»
- Прощаються між собою вказівні пальці: «До зустрічі, Оксанко!» — «До зустрічі, Іванку!»
- Прощаються між собою середні пальці: «До завтра, Даринко!» — «До завтра, Маринко!»
- Прощаються між собою безіменні пальці: «Бувай, Назарчику!» — «Бувай, Пилипчику!»
- Прощаються між собою мізинчики: «На добраніч, Оленько!» — «На добраніч, Поленько!»

Міні- заняття 4. Вправа «Моя сім'я»

Завдання: *учити* дітей почергово згинати окремо кожен палець, залишаючи у незмінному положенні інші, одночасно називаючи членів своєї сім'ї (як варіант: називати на ім'я, на ім'я та по батькові).

По черзі загинати пальчики до долоні, називаючи своїх членів сім'ї:
Це дідусь, а це бабуся.
Це татусь, а це матуся.
А малюк, це звісно, я.

От і вся моя сім'я (*усі пальці однієї руки згортаються у кулак, а друга — охоплює «сім'ю»*).

Міні- заняття 5. Вправа «Пазурі котика»

Завдання: *учити* дітей поперемінно згинати і розчепірювати пальці рук, напружуючи м'язи; *вправляти* у звуконаслідуванні; *заоочувати* до вивчення вірша М. Познанської «Коли киця любить, а коли сердиться».

Пучки пальців руки підігнути до верхньої частини долоні, великий палець притиснути до вказівного. Голосно вимовити «ш-ш-ш-ш» (котик розсердився). Розправити і розчепірити пальці: «няв-няв, няв-няв» (котик задоволений). Подібну вправу можна виконувати обома руками поперемінно (котики вітаються або лякають один одного) та одночасно, супроводжуючи читанням вірша М. Познанської «Коли киця любить, а коли сердиться».

Киця любить, як по спинці
Гладжу киценку свою,
Як дарую їй гостинці,
Кашку, молочко даю.
Киця сердиться на мене,
Як смикну її за хвіст:
Очі робляться зелені
І не п'є тоді й не єсть.

Міні-заняття 6. Вправа «Погладимо кошеня» (релаксація)

Завдання: *вправляти* дітей у колових рухах руки, розслаблюючи м'язи, у звуконаслідуванні.

Одна рука стиснута в кулак (це кошеня). Друга рука погладжує кошеня по голівці. Пальці розслаблені, рух долоні повторює форму кулака іншої руки. Доречно використати вірш, поданий у попередній вправі.

Міні-заняття 7. Вправа «Півник»

Завдання: *розвивати* ритмічну змінність рухів, поперемінно натискаючи пальцями однієї руки на другу; *спонукати* дітей до запам'ятовування вірша.

Пальці рук скласти в «замок». Кінчики пальців правої руки натискають на верхню частину зовнішнього боку лівої руки, вигинаючи її так, що пальці піднімаються і випрямляються, як гребінь півника. Потім на верхню частину зовнішнього боку правої руки тиснуть пальці лівої, вигинаючи її так, що на гребінь перетворюються пальці правої руки.

Кукуріку, півнику,

Золотий гребінчику.

На соломі спав,

Зараненько встав.

Міні-заняття 8. Вправа «Метелик»

Завдання: *розвивати* координацію й синхронність рухів пальців обох рук; *викликати* емоційну насолоду від змісту вірша.

Обидві долоні притиснути одну до одної зовнішнім боком, перехрестивши руки. Пальці синхронно згинаються і розгинаються, імітуючи помахи крил метелика.

Я метелика спіймав,

І пригрів, і приласкав,

Став на сонечку в траві,

Посадив на рукаві.

Зачарований красою,

Я торкнув його рукою,

А метелик не стерпів —

Знявсь — і в простір полетів.

Тріпотять в повітрі крила:

Всім свобода люба й мила.

B. Косовський

Міні-заняття 9. Вправа «Птах»

Завдання: *розвивати* координацію й синхронність рухів обох рук; *спонукати* створити мовленнєвий образ птаха.

Проводиться так, як і попередня, з тією відмінністю, що синхронно згинаються і розгинаються не пальці, а кисті рук, імітуючи помахи крил птаха. Під час виконання вправи запропонувати дітям описати удаваного птаха.

Міні-заняття 10. Вправа «Квітка»

Завдання: *вправляти* м'язи в руках уповільненого темпу, змінюючи конфігурацію удаваного образу; *спонукати* словесно змальовувати удавану квітку.

Долоні складені докупи, однак внутрішньою частиною одна до одної не торкаються — це пуп'янок квіти. Вранці, коли сонце зійде, пелюстки починають розкриватися: пальці розмикаються, а нижні частини долонь притиснуті одна до одної. Квітка, радіючи сонцю і теплу, розкривається — пальці повністю розходяться, ледь прогинаються і злегка ворушаться. Увечері, коли сонце сідає, квітка закриває свої пелюстки — вправа виконується у зворотному порядку.

Сяє сонечко привітне —
Квітка з пуп'янка розквітне.

Міні-заняття 11. Вправа «Дощик» (І варіант)

Завдання: *розвивати* вправність пальців, ритмічно постукуючи ними у послідовності від мізинця до вказівного; *спонукати* імітувати голосом краплі дощу, щопадають, або читати закличку.

Рука лежить на рівній поверхні долонею вниз. Поперемінно подушечками пальців (крім великого) постукувати, імітуючи краплі дощу, що падають. Ритм і швидкість визначає дитина відповідно до вправності пальців.

Закличка

Іди, іди, дощику, зварим тобі борщику.
Тобі каша, а нам борщ, щоб ішов веселий дощ.
Дощику, дощику, припусти, та на наші капусти,
На бабине зіллячко, на наше подвір'ячко.

Міні-заняття 11. Вправа «Дощик» (ІІ варіант)

Завдання: *розвивати* вправність пальців, ритмічно постукуючи ними у послідовності від мізинця до великого; *спонукати* імітувати голосом краплі дощу, що падають, або читати закличку.

Рука лежить на рівній поверхні долонею вниз. Поперемінно подушечками всіх пальців постукувати, імітуючи краплі дощу, що падають. Ритм і швидкість визначає дитина відповідно до вправності пальців.

Повторюється текст попередньої заклички або використовується інша.

Міні-заняття 12. Вправа «Курочка п'є воду і дзьобає зерно»

Завдання: *вправляти* м'язи у згинанні-розгинанні кисті руки, утримуючи пальці у незмінному положенні; *заохочувати* дитину до запам'ятування вірша.

Поставити руку лікtem на стіл. Усі пальці скласти пучками докупи у вигляді дзьоба. Ритмічно нахиляти кисть руки вниз, піднімати вгору, імітуючи рухи курки під час пиття води, клювання зерна.

Курочка скубе травичку

І свіженьку п'є водичку.

А господарям за це

Любить дарувати яйце.

За Л. Савіною

Міні-заняття 13. Вправа «Кільця»

Завдання: *вправляти* м'язи пальців у створенні конфігурації кільця, стежачи за щільністю дотику пучок; *розвивати* здатність імпровізувати мовленнєвий супровід.

Почергово права і ліва рука вибудовують кільця. З'єднуючи кінчики пальців, можна зробити кілька варіантів кілець:

- мізинчик з'єднується з великим;
- безіменний з'єднується з великим;
- середній з'єднується з великим;
- вказівний з'єднується з великим.

Запропонувати дітям самостійно придумати словесний супровід для вправи: називати удавані кольори кілець, визначати їх за величиною, називати предмети, що їх видно через кільце тощо.

Для тих дітей, які вже вправно і швидко виконують рухи, можна додати ускладнення: збільшити кількість повторів, задати швидкий/повільніший ритм, запропонувати вигадати інший словесний супровід або додаткові рухи. Наведені приклади віршованіх текстів можна замінити іншими. Okрім запропонованих ігор і тих, що педагог додасть з інших джерел, доцільно використовувати *пальчиковий театр*, який, окрім розвитку м'язів пальців рук дитини, збільшення точності та змінності рухів, сприяє виникненню естетичної наслоди.

Пальчикові ігри-заняття можна розглядати як попередній етап у підготовці дітей до театралізованої та мовленнєво-комунікативної діяльності.

Розділ 2. У кожній казці інший Вовк

Серед фольклорних жанрів чільне місце посідає казка, що слугує матеріалом для театралізованої діяльності дітей, ігор-драматизацій, інсценування. Щоб навчити дітей розрізняти інтонаційне забарвлення залежно від мети повідомлення (запитання, обурення, захоплення, повідомлення), характеру казкових героїв, особливостей їхньої поведінки (добрий, турботливий, вайлуватий, плаксивий, боязкий, підступний, улесливий, злий тощо), доцільно пропонувати такі вправи, що є підготовкою до театралізованої діяльності й дають повне, цілісне уявлення про конкретний персонаж. Це наблизить дитину до глибшої характеристики персонажів фольклорного твору, розуміння їхніх намірів і вчинків, здатності відтворити сюжетну лінію та правдивіше виконати роль конкретного персонажа.

Зважаючи на те, що в українських народних казках серед інших часто згадується Вовк, ми пропонуємо серію ігрових міні-занять саме про нього. Запропоновані вправи можуть варіюватися, видозмінюватися залежно від мети, завдань, умов, бажань дітей. На прикладі поданої моделі подібні серії міні-занять педагог вільний будувати самостійно, різнопланово характеризуючи інших персонажів казок, що стане послідовною підготовкою до театралізованих ігор.

Міні-заняття 1. Ігрова вправа «Казковий Вовк»

Завдання: вчити дітей виділяти Вовка як персонажа народних казок, виокремлюючи його поведінку, вчинки, найвиразнішу характеристику в кожному окремому казковому сюжеті.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- дібрати кілька відомих дітям народних казок, де одним із персонажів є Вовк («Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат», «Колобок», «Коза-Дереза», «Вовк і семero козенят»);
- дібрати ілюстрації до казок;
- разом із дітьми пригадати фрагменти кількох казок, де розповідається про дії, вчинки, поведінку Вовка;
- знайти ілюстрації, що найвиразніше відтворюють згадані фрагменти казки;
- допомогти дітям означити стан, настрій, думки, наміри, бажання персонажа в кожній конкретній ситуації.

Міні-заняття 2. Ігрова вправа «Яким буває казковий Вовк»

Завдання: заохочувати дітей до словесного відтворення фрагмента казки; розвивати вміння зосереджувати увагу на особливостях, відмінностях Вовка у різних казках.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- розглянути ілюстрації, де відтворений обраний епізод;
- підготувати елементи костюмів казкових персонажів;
- запропонувати дітям словесно відтворити казковий фрагмент — діалог між героями казки. Роль Вовка бере на себе вихователь, а дитина почергово і за бажанням — роль того персонажа, що діє разом із Вовком у конкретній ситуації. Під час програвання епізодів різних казок, вихователь по-різному відтворює образ Вовка (у казці «Коза-Дереза» Вовк, наляканий Козою, втікає; у казці «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат» довірливий, неуважний Вовк виявляється обдуреним хитрою Лисичкою; у казці «Колобок» зухвалий Вовк розгубився і не з'їв спритного Колобка; у казці «Вовк і семero козенят» Вовк, нахабний, підступний, обдурив козенят, змінивши голос);
- акцентувати увагу дітей на відмінностях у поведінці Вовка в кожній з казок: різні слова, інтонація, міміка, жести, поза, хода. Після програвання епізодів кількох казок доречно виділити основні слова-характеристики для персонажа в кожній окремій казці: ляклівий, боягузливий, довірливий, голодний, неуважний, зухвалий, розгублений, брехливий, нахабний, підступний тощо.

Міні-заняття 3. Ігрова вправа «Як говорить казковий Вовк»

Завдання: *вправляти* дітей у словесному відтворенні фрагмента казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- розглянути ілюстрації, де відтворений обраний епізод;
- підготувати елементи костюмів казкових персонажів;
- обговорити з дітьми стан, настрій, наміри Вовка в кожному окремому сюжеті;
- запропонувати пригадати дітям із власного досвіду такі ситуації, що близькі за емоційним та інтонаційним наповненням до казкових;
- відтворити казковий фрагмент — діалог між героями казки. Програвати фрагменти казок, де роль Вовка виконує дитина, а педагог — партнера по епізоду;
- відтворювати словесний текст казки, звертаючи увагу на інтонаційне забарвлення відповідно до стану, настрою, намірів головного персонажа з позитивною характеристикою (привітність, прохання, вдячність, жаль, жарт, готовність допомогти, співчуття тощо) та на інтонаційне забарвлення з негативною характеристикою (роздратування, байдужість, нехтування, зверхність, вередливість, глузування, ігнорування, висміювання тощо).

Міні-заняття 4. Ігрова вправа «Відгадай, з якої казки цей Вовк»

Завдання: *вчити* дітей ідентифікувати фрагмент гри-драматизації з відповідним фрагментом казки, виокремлюючи totожне та відмінне.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- підготувати елементи костюмів казкових персонажів;
- розіграти з використанням елементів костюмів за попередньою домовленістю вихователя і однієї дитини у формі гри-драматизації один із фрагментів казки, де головним персонажем є Вовк. Інші діти, аналізуючи, визначають, з якої казки епізод;
- повторити ігрову вправу кілька разів за участю інших дітей на матеріалі інших казок.

Міні-заняття 5. Ігрова вправа «Інша казка — інший Вовк»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні міміки Вовка відповідно до сюжету казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- розглянути ілюстрації, де відтворено обраний епізод, звертаючи увагу на зображення обличчя;
- підготувати елементи костюмів для персонажів казки;
- відтворити казковий фрагмент — діалог між героями казки. Дитина (за бажанням) бере на себе роль того персонажа, що діє разом із Вовком у конкретній ситуації, а роль Вовка — вихователь. Під час програвання епізодів вихователь особливо виразно відтворює міміку Вовка, що відповідає його характеру, особливості поведінки (наляканій, стурбований, насторожений, плаксивий, втомлений, підступний, злий тощо);
- запропонувати дітям описати міміку вихователя, що передає образ Вовка;
- запропонувати дітям мімічно відтворити образ Вовка з цієї казки і подивитися у дзеркало, один на одного. Тривалість цього пункту ігрової вправи дорослий не регулює.

Міні-заняття 6. Ігрова вправа «Який вираз обличчя у казкового Вовка»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні міміки Вовка відповідно до тексту казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- розглянути ілюстрації до казок, звертаючи увагу на зображення обличчя;
- описати словами вираз обличчя зображених персонажів;

- запропонувати дітям перед дзеркалом відтворити мімічно різні емоційні та фізичні стани, що тотожні станам казкового персонажа;
- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- програти один з епізодів обраної казки, де роль Вовка виконує дитина.

Участь кожної дитини у цій вправі забезпечується шляхом створення партнерської пари з вихователем або з однолітком.

Вправа повторюється у подібній послідовності на змісті різних казок. Кількість вправ залежить від бажання дітей.

Міні-заняття 7. Ігрова вправа «Вгадай, з якої казки мій Вовк»

Завдання: *вправляти* дітей у зіставленні удаваного образу з відтвореним у фрагменті гри-драматизації; *вчити* виокремлювати подібне — відмінне.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- продемонструвати ровесникам міміку-загадку «Вгадай, я — Вовк з якої казки»;
- розгадати міміку-загадку зі словесним описуванням конкретної ситуації, емоційних та фізичних станів, намірів персонажа.

Міні-заняття 8. Ігрова вправа-загадка «Вгадай, я — Вовк з якої казки»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні міміки Вовка відповідно до сюжету казки, в ототожнюванні міміки персонажа із сюжетом казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- пригадати різні характеристики персонажа у казках;
- підготувати елементи костюмів казкових персонажів;
- запропонувати кожній дитині уявити Вовка з конкретної казки і словесно змалювати його міміку;
- акцентувати увагу дитини на відтворенні міміки головного персонажа відповідно до сюжету (вираз очей, брів, конфігурація рота, губів, загальний вираз обличчя). Використати за потреби дзеркало;
- запропонувати кожній дитині запросити до партнерства однолітка чи педагога, домовитися з ним про відтворюваний фрагмент, взяти на себе роль Вовка з конкретної казки;
- програти обраний фрагмент. За потреби допомагати дітям у відтворенні міміки Вовка. Для інших однолітків програвання фрагмента слугує загадкою. При утрудненні допомагати дітям відгадувати, орієнтуючись на ситуацію і на ставлення, поведінку, наміри персонажа.

Міні-заняття 9. Ігрова вправа «Які рухи (жести) у казкового Вовка»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні жестів Вовка відповідно до сюжету казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- розглянути ілюстрації, де відтворено обраний епізод, звертаючи увагу на зображені жести;
- описати рухи голови, рук, ніг, тулуба зображених персонажів;
- запропонувати дітям перед дзеркалом відтворити рухами рук, ніг, голови різні емоційні та фізичні стани, що тотожні станам казкового персонажа (страх, переляк, втома, голод, неуважність, вайлуватість, нахабність тощо).

Міні-заняття 10. Ігрова вправа «Що казка — то інший Вовк» (з кожної казки)

Завдання: *розвивати* спостережливість та вміння зіставляти візуальний образ із сюжетним персонажем.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- підготувати елементи костюмів для персонажів казки;
- відтворити казковий фрагмент — діалог між героями казки. Дитина (за бажанням) бере на себе роль того персонажа, що діє разом із Вовком у конкретній ситуації, а роль Вовка — вихователь. Під час програвання епізодів вихователь особливо виразно відтворює рухи Вовка, що відповідає його характеру, особливостям сюжетної поведінки (злякається: затуляння рукою голови), *не знаходить виходу із ситуації* (безпорадне чи розгублене розведення рук, похнюплена голова), *злий, загрожує* (хапальний агресивний рух, загрозливо піднята рука, загрозливий рух головою), *причайється* (втягнута у плечі голова, присів, лапи розпластав), *голодний* (охоплює навхрест руками живіт, ковтає слину) тощо. Використовувати за потреби дзеркало;
- запропонувати дітям описати жести, якими вихователь передає образ Вовка;
- запропонувати дітям відтворити рухи Вовка з цієї казки і подивитися у дзеркало, один на одного. Тривалість цього пункту ігрової вправи дорослий не регулює.

Міні-заняття 11. Ігрова вправа «Який вираз обличчя у казкового Вовка»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні міміки Вовка відповідно до тексту казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- розглянути ілюстрації до казок, звертаючи увагу на зображення рухів персонажів;
- описати словами рухи зображених персонажів;
- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- запропонувати дітям перед дзеркалом відтворити рухами різні емоційні та фізичні стани, що тотожні станам казкового персонажа;
- програти один з епізодів обраної казки, де роль Вовка виконує дитина.

Участь кожної дитини у цій вправі забезпечується шляхом створення партнерської пари з вихователем або з однолітком.

Вправа повторюється у подібній послідовності на змісті різних казок. Кількість вправ залежить від бажання дітей.

Міні-заняття 12. Ігрова вправа «Мій Вовк такий, а твій — інший»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні жестів Вовка відповідно до сюжету казки та ототожнювати жестову картину із сюжетом.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- пригадати різні характеристики персонажа у казках;
- обрати партнера по грі (роль Вовка виконують почергово);
- запропонувати дитині взяти на себе роль Вовка з конкретної казки, виразно відтворюючи його жести. Партнер грає роль того персонажа, який за сюжетом вступає в діалог;
- програти фрагмент наступної казки, де роль Вовка виконує інший дошкільник.

Міні-заняття 13. Ігрова вправа-загадка «Вгадай, з якої казки мій Вовк»

Завдання: *вправляти* дітей у зіставленні удаваного образу з відтвореним у фрагменті гри-драматизації; *вчити* виокремлювати подібне — відмінне.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- продемонструвати ровесникам жести, рухи-загадку «Вгадай, я — Вовк з якої казки»;
- розгадати жести, рухи-загадки зі словесним описуванням конкретної ситуації, емоційних та фізичних станів, намірів персонажа.

Міні-заняття 14. Ігрова вправа «Вгадай, я — Вовк з якої казки»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні жестів Вовка відповідно до сюжету казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- пригадати різні характеристики персонажа у казках;
- підготувати елементи костюмів казкових персонажів;
- запропонувати кожній дитині уявити Вовка з конкретної казки і словесно змалювати його рухи, жести;
- акцентувати увагу дитини на відтворенні рухів, жестів головного персонажа відповідно до сюжету. Використати за потреби дзеркало;
- запропонувати кожній дитині запросити до партнерства однолітка чи педагога, домовитися з ним про відтворюваний фрагмент, взяти на себе роль Вовка з конкретної казки;
- програти обраний фрагмент. За потреби допомагати дітям у відтворенні рухів, жестів Вовка. Для інших однолітків програвання фрагмента слугує загадкою. При утрудненні допомагати дітям відгадувати, орієнтуючись на ситуацію і ставлення, поведінку, наміри персонажа.

Міні-заняття 15. Ігрова вправа «Яка поза у казкового Вовка»

Завдання: *справляти* дітей у відтворенні пози Вовка відповідно до фрагмента з казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- розглянути ілюстрації, де відтворено обраний епізод, звертаючи увагу на позу персонажа;

- описати пози зображених персонажів;
- підготувати елементи костюмів для персонажів казки;
- відтворити казковий фрагмент — діалог між героями казки.

Дитина (за бажанням) бере на себе роль того персонажа, що діє разом із Вовком у конкретній ситуації, а роль Вовка — вихователь. Під час програвання епізодів вихователь особливо виразно відтворює позу Вовка, що відповідає його характеру, особливості поведінки (наляканій, стурбований, насторожений, плаксивий, втомлений, підступний, злий тощо);

- запропонувати дітям описати позу вихователя, що передає образ Вовка;
- запропонувати дітям у позі відтворити образ Вовка з цієї казки і подивитися у дзеркало, один на одного. Тривалість цього пункту ігрової вправи дорослий не регулює.

Міні-заняття 16. Ігрова вправа «Яка поза у моого Вовка»

Завдання: *справляти* дітей у відтворенні пози Вовка відповідно до тексту конкретної казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- описати словами пози зображеніх на ілюстрації персонажів;
- запропонувати дітям перед дзеркалом відтворити позою різні емоційні та фізичні стани, що тотожні станам казкового персонажа;
- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- програти один з епізодів обраної казки, де роль Вовка грає дитина.

Участь кожної дитини у цій вправі забезпечується шляхом створення партнерської пари з вихователем або з однолітком.

Вправа повторюється у подібній послідовності на змісті різних казок. Кількість вправ залежить від бажання дітей.

Міні-заняття 17. Ігрова вправа «Яка хода у Вовка»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні ходи Вовка відповідно до сюжету казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- розглянути ілюстрації, де відтворено обраний епізод, звертаючи увагу на ходу (за умови виразного зображення);
- підготувати елементи костюмів для персонажів казки;
- відтворення вихователем фрагментів казок зі словесним коментарем характеру персонажа, причин особливої ходи, що відповідає ситуації, його намірам (швидка хода на напівзігнутих ногах, зігнута постать, що налякано озирається, або неохоче, повільно, через силу втомлено переступає ногами — плентається, стрімка впевнена хода, широке розмахування руками).

Міні-заняття 18. Ігрова вправа «Я покажу, якходить Вовк»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні ходи Вовка відповідно до тексту казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- розглянути ілюстрації до казок, звертаючи увагу на зображення ходи;
- описати словами ходу зображеніх персонажів;
- запропонувати дітям перед дзеркалом відтворити ходою різні емоційні та фізичні стани, що тотожні станам казкового персонажа;
- обрати одну з тих казок, про які йшлося у попередній роботі;
- програти один з епізодів обраної казки, де роль Вовка виконує дитина.

Участь кожної дитини у цій вправі забезпечується шляхом створення партнерської пари з вихователем або з однолітком.

Вправа повторюється у подібній послідовності на змісті різних казок. Кількість вправ залежить від бажання дітей.

Міні- заняття 19. Ігрова вправа «Відгадай, з якої казки вийшов Вовк»

Завдання: *вправляти* дітей у зіставленні удаваного образу з відтвореним у фрагменті гри-драматизації; *вчити* виокремлювати подібне — відмінне.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- запропонувати дітям продемонструвати ровесникам ходу-загадку «Вгадай, з якої казки вийшов Вовк»;
- розгадати ходу-загадку зі словесним описуванням конкретної ситуації, емоційних та фізичних станів, намірів персонажа.

Міні- заняття 20. Ігрова вправа-загадка «Вгадай, я — Вовк з якої казки»

Завдання: *вправляти* дітей у відтворенні ходи Вовка відповідно до сюжету казки, в ототожнюванні ходи персонажа із сюжетом казки.

Послідовність проведення ігрової вправи:

- пригадати різні характеристики персонажа у казках;
- підготувати елементи костюмів казкових персонажів;
- запропонувати кожній дитині уявити Вовка з конкретної казки і словесно змалювати його ходу;
- акцентувати увагу дитини на відтворенні ходи головного персонажа відповідно до сюжету (постава, змахування руками, човгання ногами, швидка, стрімка хода, положення голови при ходьбі тощо).

Використати за потреби дзеркало;

- запропонувати кожній дитині запросити до партнерства однолітка чи педагога, домовитися з ним про відтворюваний фрагмент, взяти на себе роль Вовка з конкретної казки;
- програти обраний фрагмент. За потреби допомагати дітям у відтворенні ходи Вовка. Для інших однолітків програвання фрагмента слугує загадкою. При утрудненні допомагати дітям відгадувати, орієнтуючись на ситуацію і ставлення, поведінку, наміри персонажа.

Подальша робота щодо розвитку здатності дошкільників доречно та адекватно володіти різними інтонаційними барвниками, мімічними та іншими проявами буде відображенна не лише в іграх-драматизаціях, а й у мовленнєво-комунікативній діяльності різних змістових ліній.